

πάρχων πολλές μουσικές, αγγλικές, γαλλικές... Νά, αυτή είναι γαλλική κι ακούγεται στην Ελλάδα.

9. —Τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ πῶς ἦταν; — Ἰησοῦς. — Ὅχι ὄπως τὸν λέμε ἡμεῖς! Ἡ Παναγία πῶς τὸν ἔλεγε θγάλει;

10. —Τὶ σημαίνει «ἡμέρα»; —Φῶς. —Καὶ «φῶς» τί σημαίνει; —... —Τὸ φῶς μποροῦσθε νὰ τὸ λέγαμε καὶ ντουλάπα.

11. —Ἄντε ρέ! —Στὸ μπαμπὰ ἐλεγε «ρέ»; —Δὲν τὸ 'πα σὲ σένα. (Τὸ ἔλεγε σὰ λέξη. Ποῦ; Ἐδῶ).

12. Μὲ ποῖο -ι- γράφεται. (Πῶς εἶναι τὸ -ι- γιὰ τὰ παιδιὰ;).

ΜΕΛΕΤΗ ΜΜΝΗΜΗΣ

Θυμᾶμαι τὰ παιδιὰ.

ΜΜΝΗΜΗ

Ἄνεβαίνω ἓνα ἀπόκριμνο βουνό, ποῦ ἔχει στὴν κορφὴ του ἓνα θολωτὸ κάστρο. Φτάνοντας μέσα στὸ θόλο, βρίσκωμαι μπροστά σὲ μιά γυναῖκα ποῦ φοράει ἓνα κεφαλοκάλυμμα μὲ κέρατα ἀγελάδας. Ἄναγνωρίζω ἀμέσως σ' αὐτὴν τὴν κ ν ρ ί α τ ο ῦ φ ε γ γ α ρ ι ο ῦ τῶν ὄνειρων τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας. Στὴν προσαγῆ της, κοιτάζω δεξιά καὶ ἄλλοτε ἓνα ἐκθαμβωτικὰ λαμπρὸ ἥλιο νὰ φωτᾶει στὴν ἀντίπερα ὄχθη ἑνὸς θαλιοῦ χάσματος. Πάνω ἀπ' τὸ χάσμα προχωρεῖ μιά σενή, διαφανῆς γέφυρα, ποῦ πάνω της περπατᾶ ἔχοντας τὴ συνείδηση πῶς σὲ καμιά περίπτωση δὲν πρέπει νὰ κοιτάξω κάτω. Μὲ πιάνει ἕνας παρόδοξος φόβος καὶ διατάζω. Νιώθω σὰ νὰ μὲ ἐπιβουλεύονται, ὅμως τέλος περνᾶω ἀπάνω καὶ στέκομαι μπροστά στὸν ἥλιο. Ὁ ἥλιος μιλεῖ: «Ἄν μπορείς νὰ μὲ πλησιάσεις ἐνδιὰ φορῆς χωρὶς νὰ καίς, ὅλα θὰ εἶναι καλά». Μὰ φοβάμαι ὅλο καὶ πὺ πολὺ, τέλος κοιτάζω κάτω καὶ ἄλλοτε ἓνα μαύρο πλόκιμο σάν τοῦ χταποδιοῦ νὰ μὲ γυροῦν ἔξωκὸντας ἀποκάτω ἀπ' τὸν ἥλιο. Πισωπατᾶω τρομαγμένη καὶ δουλιάζω στὴν ἄβυσσο. Ἄλλ' ἀπὸ νὰ κομματιασθῶ, βρίσκωμαι στὰ χεῖρα τῆς Μητέρας Γῆς. Ὅταν προσπαθῶ νὰ τὴν κοιτάξω καταπρόσωπο, γίνεται πηλὸς καὶ βρίσκομαι ξαπλωμένη στὸ χῶμα.

(Ἄνοιγε μᾶς γυναῖκας, στὸν Γιούγγκ)

ΠΕΤΡΑ 1

Ὁ ἄνθρωπος βιολογικά, ζωικά ἐπάσχει στὴ φύση, εἶναι φυσικός, φυσικά. Ἔτσι εἶναι ἀπλὸς καὶ καθαρὸς, εἶναι ὅσο καὶ ὅπως εἶναι ἡ φύση, δηλαδὴ εἶναι σ' ἓνα βαθμὸ καὶ μ' ἓνα τρόπο. Τὸ ὑπόλοιπο δὲ μποροῦμε νὰ τὸ ποῦμε εἶναι, ἀλλὰ κάτι ἄλλο, δηλαδὴ διειδήποτε γιὰ νὰ ἔχει καὶ εἶναι παιγνίδι.

Τὸ παιγνίδι παίζεται, τὸ παίζει ὁ συμπαντικός κόσμος μ' ὅλα του καὶ μ' ἡμᾶς γιὰ τὴν

αὐτοσυνείδητη γνώση μας τὸ παιγνίδι εἶναι, καὶ εἶναι ὅλα πιά, παίζοντα ἢ ὄχι, ἂν εμεῖς εἴμαστε πολλὴ ἢ λίγο παιδιὰ.

Ὁ ἄνθρωπος εἶναι στὴ φύση του παιδί, δηλαδὴ γεννιέται: ἐπάσχει σὲ σχέση μὲ τοὺς γεννιέτορες καὶ τὴ γεννιέτρια δύναμη, δηλαδὴ ἔμμεσα μὲ τοὺς γονιοὺς καὶ ἄμεσα μὲ τὴ φύση ἢ, καὶ γιὰ τὰ δύο, μὲ τὸν ἔρωτα.

Ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν εἶναι ἓνα ἐρωτικό παιδί, ἐρωτευμένο μὲ τὴ φύση, ἐν φυσικῷ ἔρωτι ὑπάρχων ὅσο μένει παιδί παίζοντας: συμμετέχοντας στὸ παιγνίδι καὶ παίζοντας τὸ ὁ ἴδιος. Τὸ παιγνίδι παίζεται στὴ φύση καὶ ὁ ἄνθρωπος παίζει γιὰ τὴ φύση ἢ τὴ φύση. Τὸ παιγνίδι αὐτὸ γίνεται ἢ ζωὴ του στὴ φύση ἢ πολὺ σοβαρὴ ποῦ ὅμως λάμπεται ἀπὸ τὴν πραγματικότητα τῆς ἀναφορᾶς της καὶ, ἐπειδὴ εἶναι δικαιομένη, εἶναι δικαιολογημένη, ριζομένη καὶ εὐτυχής.

Τρόποι ζωῆς εἶναι τοῦ παιδιοῦ καὶ τοῦ χωριάτη. Ὁ χωριάτης εἶναι ἓνα παιδί ποῦ ἔχει ἔξω παίζοντας στὴ φύση, ζώντας δηλαδὴ φυσικά, καὶ ἔχει λοιπὸν ντόπει ζωικά, σαρκικά τὸ παιδί: εἶναι ἓνα παιδί ποῦ σωματοφυσικά μορφώνεται, σχηματίζεται παίζοντας ἀπ' τὸν κόσμον στοιχεῖα γιὰ νὰ συνεχίσει τὸ παιγνίδι ποῦ πῆρε σὰν παιδί (μὲ τὴ γέννησή του) στὸν κόσμον. Τὸ ἀνάστημά του, οἱ γραμμὲς του (σωματικὲς καὶ ψυχικὲς) κλπ. εἶναι μορφὲς παρουσίας τοῦ κόσμου ποῦ τὸν παίζει ἔτσι.

Πρέπει νὰ μὴ χάσει τὴν ταυτότητα τοῦ παιγνιδιοῦ του μὲ τὸ παιγνίδι τοῦ κόσμου: πρέπει δηλαδὴ ἢ αὐτοσυνείδησή του νὰ μὴ τὸν ἀποκόψει ἀπ' τὸν κόσμον, πρέπει νὰ παίζει παιζόμενος ἕνας στὸ ἓνα μὲ ὅλα ποῦ εἶναι ἓνα τὸ καθένα.

Ἔτσι ὁ χωριάτης εἶναι ἓνα μεγάλο ζωικό παιδί ποῦ παίζει τὸ παιγνίδι σὲ διάφορους τύπους ζωῆς τῆς ἐλευθερίας του. Μορφὲς χωριάτη εἶναι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι, γιὰ τὸ ἄνθρωπος εἶναι χωριάτης, χωρικός, φυσικός: στὶς διάφορες μορφὲς καὶ περιόδους τοῦ πολιτισμοῦ του, μὲ σταθερὴ μορφὴ τὴν πρωτογονική, τὸν πρωτόγονο ποῦ εἶναι ἄμεσος παίχτης γιὰ τὴ θεώρηση ὄλων, ἐκτὸς ἀπ' τὸ παιδί, ποῦ εἶναι ὁ τέλειος παίχτης ἄνθρωπος: ὁ πρωτόγονος εἶναι πὺ πολὺ παιδικὸς ἀπὸ κάθε ἄνθρωπο.

Πρωτόγονος εἶναι κάθε ἄνθρωπος, ντυμένος ὅμως αὐτὸν ἢ ἐκείνον τὸ ζωικό πολιτισμὸ καὶ ἔχοντας αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν αἴσθησιν τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ παίζοντας τὸ παιγνίδι ἔτσι ἢ ἄλλιως, ὅπως εἶναι πολιτισμένος.

Μὲ τὸν πολιτισμὸ του ὁ ἄνθρωπος παίζει τὸν κόσμον ἔξωκὸντας συχνὰ τὴν ἀρχὴ τοῦ παιγνιδιοῦ καὶ νομίζοντας πῶς τὸ ἐφεῦρε αὐτός. Ὅταν ὅμως ὁ ἄνθρωπος ζεῖ ἔτσι, μὲ παιγνίδι ποῦ θεωρεῖ δικό του, ἀναπτύσσει μιά γνώση ποῦ τὸν ἀποκόπτει ἀπ' τὸν κόσμον καὶ τὸ παιγνίδι παθεῖ. Τότε ὁ ἄνθρωπος ἔχει κοσμικά πεθάνει καὶ ζεῖ σὲ μιά κατασκευὴ πολιτιστική, ποῦ οὐτε κἀν ἐπάσχει ἀπλῶς εἶναι, μὲ μιά κατασκευὴ τοῦ εἶναι, εἶνική.

Αυτή ή γραμμή ακολουθήθηκε από κοινο- νική ομάδα ανθρώπων που δυναμικά έπη- ρέασαν ή έπηρεάζουν ακολουθώντας ό ένας τόν άλλον (με αποκλίσεις όλο και πιο ξερι- ζες) την κοινωνική ζωή, ώστε τελικά ή χωρι- κή φύση του ανθρώπου να καλυφθή από ά- τιχείμενα - φευγίσματα της φύσης κι ό άπλός άνθρωπος να γίνει σύνθετος, άφου λέει και κάνει οτιδήποτε σέ μιá παρξήγηση της φύ- σης της ζωής, σ' ένα άστέιο παιγνίδι τών γε- σικών δεδομένων που κυτασκενάζει κόσμους σύνθετους, όπου όλα είναι δύσκολα ή άναγ- καστικά άπαιτητικά γνώσης, που έρχεται σύ μορφή σωτηρίας, μιás γνώσης όμως που δέν είναι κοσμική έτσι που βρίσκεται καθορισμέ- νη (ή φαίνεται τέτοια) από τ' άντικείμενά της.

Μιά τέτοια πορεία ακολουθήθηκε στην άρ- χαία Έλλάδα μετά τόν Όμηρο, όταν ή ανά- πτυξη άντιμετωπίσθηκε μονοσήμαντα κι όδη- γήθηκε να κατασκενάσει πόλεις, που τυπική μορφή τους είναι ή Άθήνα: έχει κατέληξε όλος ό δυναμισμός της ζωής, που τά έντυπο- σιακά του άποτελέσματα προκάλεσαν για τούς πολίτες τούς άποκοπτόμενους άπ' τή φύση θαιμισμό και αυτόβελήσωση τραγικά τόσο, ώστε να ξεχαστεί ή πηγή, ή άναφορά του πο- λιτισμού. Οι νώτοροι άκολούθησαν κι άνέ- πτυξαν αυτήν την πορεία, καθώς έρχονταν σ' ένα πληθος σχημάτων και κατασκευών που (άπογοητευμένους, άποκομμένους άπό τή φύση τους) τούς έστρεψε στή μελέτη του πο- λιτιστικού παρελθόντος κι όχι στή βίωσή του (άναγκαστική γι' ανθρώπους που θά ήταν ή άνθρωπότητα όλη, και ή καλιά).

Σήμερα μπορούμε νά δοιμε σημάδια που δείχνουν πως άλλως ήταν τά πράγματα στην άρχαία Έλλάδα: ή σχέση με τήν Άνατολή (Ίνδοι, Σουμεριοι κλπ.), οι ποικίλοι λαοί του Έλλαδικού χώρου και ή έπίδρασή τους, οι φιλόσοφοι σάν τόν Έμπεδοκλή ή τόν Ηρά- κλειτο κι όλοι ίσως οι προσοκρατικοί, ό ίδιος ό Σοκράτης, στοιχεία της κοινωνικής ζωής της Άθήνας και μιá ολοκληρω Έλλάδα έξω άπ' τήν Άθήνα που εξαφανισ (:) διαλέ- κτους και τρόπους σάν Έλλάς Έλλάδος και βέβαια τά ποικίλα στοιχεία που είναι κοινός τόπος σ' όλη τήν παγκόσμια άνθρωπότητα) όλα αυτά και πολλά άλλα τέτοια οδηγούν σέ πιο καθαρή σύλληψη της Έλλάδας σάν τρό- που ζωής.

Σήμερα, άκόμη, έχει άρξισι πιο ή στροφή σέ μιá σύνθεση και ή έπιστροφή στή ζωή. Οι μηχανές δέν παίζουν, δέν τραγουδάνε, προέ- να τις μάθουμε και έχουμε άρξισι νά τό κά- νουμε, όσο κι άν δέν φαίνεται καθαρά. Η πεί-ρή τους οδηγεί πιο άμεσα στή μνήμη, στην άνάμνηση του χώματος και του νερού, που μέ- νουν πάντα σάν καθαρές μορφές του παιγνι- διού, έστω σάν άκρη της καταστροφής τών μηχανών. Μεγάλες μάζες ανθρώπων είναι πολú χωριάτες, άκόμη κι άν ζούν στις πό- λεις. Τό σήμερα δέν είναι οι μηχανές, γιατί

οι μηχανές δέν έχουν ρίζες: γιατί τό σήμερα, είμαστε έμεις, που είμαστε φυσικοί πιο θα- θιά, χωρικοί πιο βαθιά, χωριάτες, παίζτες, παιδιά, έρωτευμένοι — έστω και με τις μη- χανές μας.

Σπουδαίο παράδειγμα τέτοιου χωριάτη, ό Μαρσέλ Ζουέ, ό μεγάλος Γάλλος έπιστήμονας. Για τήν Έλλάδα θέμα είναι νά μάθει τήν Έλλάδα στή φύση της τή σωστή: Άπ' τόν Έομη τού Ηρακλίτη, στους άνόνημους Κού- ρους: άπ' τόν Πίνδαρο, στόν Όμηρο: άπ' τόν Άριστοτέλη, στόν Ηράκλειτο: άπό τή γοσ- φη, στόν προσοφικό λόγο: άπό τούς ποιητές της, στό Σολωμό: άπό τό Σολωμό, στό δη- μοτικό τραγούδι: άπό τό δημοτικό τραγούδι, στην Έλλάδα: για νά θορι τις φόμορφες της ζωής της. Η Έλλάδα δέν είναι χθές, είναι σήμερα, γιατί στό σήμερα είναι τό χθές: τέ- τοιο χθές είναι τά δημοτικά τραγούδια, σάν φόμορφες ζωής φυσικές.

Η Τ δ υ ρ ι α είναι για τά δημοτικά τρα- γούδια.

ΣΤΑΛΕΣ

1. Ποτε θα διαβάσουμε τά φύλλα, τά δέντρα, τά λουδιά, τις πέτρες, τό νερό, τόν έαυτό μας, αυτό;
2. Η λέξη είναι τό πράγμα, μιá μορφή του πράγματος όπως τό πράγμα είναι μορφή.
3. Η δομή του κόσμου άρμονίζει και είναι τό κάθε τί: κίνηση, ζώα, ή γυναίκα, ή λαχτά- ρο, τό άρωμα του χόστου και του λουλου- διού — μιá ώραία γραμμή που είναι ή κάθε γραμμή: αυτή ή γραμμή.
4. Κλεοπάτρα, ή Κλεοπάτρα — γυναίκα, ή γυναίκα — έσύ, Έσύ, έγώ Έγώ Έσύ έσύ Αυτό.
5. Ποδ είναι όλη ή βιωμένη έλληνική γλώσσα άπαρχής: που υπάρχει; Τι θά γίνει που γίνεται; Τι θά κάνουμε;
6. Γιατί ίσοπεδώνουμε τις διαλέκτους; Για- τί δέ γράφεται ποίηση Κρητική ή Ναξιώτικη, όπως έχει γραφτεί Κυπριακή; Γιατί δέν άφήνουμε στόν καθένα τή γλώσσα του, τόν τρόπο του; Τι είναι έλευθερία; Όχι ή άμση άναφορά στή φύση;
7. Η άλήθεια της ζωής είναι τά παιδιά. Διδάσκειται άπό τούς πρωτόγονους της ζωής. Μαθαίνετα εύκολα στό χωριό.
8. Η ζωή γράφεται στό σωμα και πιο κα- λά όταν γράφεται έλευθερη. Τι κάνουμε; Φεύγουν οι γιαγιάδες άπό δίπλα άπ' τά δέν- τρα.
9. Άκουμπάμε τό άντικείμενο, άκουμπάμε τό παιδί, άκουμπάμε τή γυναίκα, άκουμπάμε τό νερό, άκουμπάμε τόν καρπό, άκουμπάμε τό χορτάρι, μπορούμε ν' άκουμπήσουμε τό κάθε τί, μπορούμε ν' άκουμπήσουμε τόν έρω- τα, μπορούμε ν' άκουμπήσουμε τό άκούμημά μας. Άς άκουμπήσουμε.
10. Πόσο άπέχει τό ένα δέντρο άπ' τό άλλο;